

УДК 364-78

Е. В. Шаповалова,

Н. В. Нікітіна

МЕТОДОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. У статті розглянуто передумови і принципи формування державної соціальної політики, визначено проблеми розвитку, протиріччя і завдання розробки державної соціальної політики. Надано оцінку поточного соціально-економічного стану України та обґрунтовано необхідність вдосконалення державної соціальної політики. Запропоновано механізм розробки та реалізації державної соціальної політики.

Ключові слова: соціальна політика, механізм, держава, соціальна сфера, соціально-економічні процеси.

Summary. This article describes the background and principles of state social policy, development challenges, contradictions and problems of development of state social policy. The evaluation of the current socio-economic situation in Ukraine are rated and the necessity of improving the state social policy are substantiated. The mechanism of development and implementation of state social policy is developed.

Key words: social policy, mechanism, state, social, socio-economic processes.

Постановка проблеми. Одним із ключових напрямів державного регулювання економіки є соціальна сфера та її розвиток. Стан цієї сфери суттєво впливає на визначення процесів відтворення трудових ресурсів, їх кількість і якість, рівень науково-технічного розвитку виробничих сил, культурне і духовне життя суспільства тощо. Базові складові соціальної сфери виокремлюються такі [1; 2]: охорона здоров'я, освіта, культура, системи соціального забезпечення та соціального захисту населення, житлово-комунальне господарство тощо.

Вплив соціальної сфери на розвиток державної економіки простежується на мікро- (підприємство), мезо- (регіон) і макрорівнях (загальнодержавний рівень). У функціональній структурі державного управління провідне становище займає соціальна політика, націлена на підвищення добробуту населення. Гуманна орієнтація державного розвитку сприяє розкриттю творчих здібностей населення, вдосконалення суспільних відносин, зміцненню національної економіки. Соціальні пріоритети, проголошені урядом і закріплені нормативно-правовими актами, ви-

© Е. В. Шаповалова, Н. В. Нікітіна, 2014

магають активної їх реалізації на всіх рівнях управління. Цьому значною мірою повинна сприяти соціальна політика [3].

Актуальність соціальної політики, що проводиться на всіх територіальних рівнях, обумовлена соціальною напруженістю в суспільних відносинах, зростанням негативних соціальних явищ, зниженням соціальної захищеності та цивільної безпеки. У багатьох регіонах почали загострюватися протиріччя між [4]: очікуваним добробутом та реальним погіршенням економічного стану населення; проведеними реформами та інтересами людей; виробничими силами і суспільними відносинами; багатими і бідними верствами населення; життєвими потребами та фінансовими можливостями їх задоволення та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемою розвитку соціальної політики займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як М. Асжина, Г. Чибриков, С. Івашковський, В. Ігнатов, О. Костіна, Т. Стюарт, О. Чутчева та інші.

На сьогоднішній день ситуацію, що склалася в соціальній сфері, не можна назвати задовільною. Україна має негативну еластичність соціальних витрат щодо номінального зростання ВВП. Так, у 2013 році, порівняно з 2012 роком, ВВП підвищився у 2,44 раза, а витрати на соціальний розвиток — у 2,36 раза. Коефіцієнт еластичності становив 3,3 %.

Подолання застійних явищ в соціальній сфері відбувається повільними темпами. Дослідження основних соціальних показників (освіта та соціальний захист) показує, що на сьогоднішній день в Україні спостерігається їх відставання від динаміки зростання ВВП та зведеного бюджету [5; 6].

Подальше консервування ситуації, що склалася, не дає можливості забезпечити протягом наступного десятиліття належний рівень життя населення України і відновити демографічний потенціал. Для досягнення поліпшення умов життя людей необхідно знаходити не тільки зовнішні інвестиції, а й відновлювати і приводити в дію внутрішні чинники соціального розвитку.

Першочерговим завданням соціальної політики є необхідність удосконалення методології формування соціально орієнтованої бюджетної політики країни. Для цього необхідно [7; 8]:

— оптимізувати механізм регулювання соціальних витрат завдяки розширенню поля соціальних показників і включенню їх у систему макроекономічних індикаторів;

— перейти від роздільного визначення обсягів фінансування соціальних витрат за окремими напрямками до формування їх у соціальному блоці бюджету;

— складати проекти регіональних соціальних бюджетів з урахуванням міжрегіональних зв'язків.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що в соціальній політиці України на сучасному

етапі її розвитку існує низка проблем, вирішення яких вимагає застосування методології економіко-математичного моделювання, прогнозування та управління соціально-економічними процесами.

Метою статті є розробка механізму реалізації державної соціальної політики, який забезпечує підвищення ефективності соціальної політики на всіх рівнях її реалізації — від підприємства до держави, а також є основою для розробки економіко-математичної моделі управління соціальною політикою і сприяє підвищенню оперативності і точності прийняття рішень з управління соціально-економічними процесами.

Виклад основного матеріалу. Схему механізму розробки і реалізації державної соціальної політики наведено на рис. 1.

Цей механізм заснований на використанні організаційного підходу і передбачає наявність чотирьох основних груп: входів, виходів, управління та виконавців.

Входи механізму розробки і реалізації державної соціальної політики описуються таким математичним виразом:

$$INPUT = \{i_1, i_2, i_3\},$$

де i_1 — результати моніторингу соціального стану держави;

i_2 — фінансові ресурси, що необхідні для реалізації заходів та соціальних програм, які передбачені соціальною політикою;

i_3 — соціальна стратегія минулого періоду.

Множина регламентів та управління механізму розробки і реалізації соціальної політики задається таким математичним виразом:

$$MANAGEMENT = \{m_1, m_2, m_3, m_4, m_5, m_6\},$$

де m_1 — регламенти аналізу даних;

m_2 — Закони України;

m_3 — регламенти процедур прийняття рішень;

m_4 — інформаційне забезпечення;

m_5 — нормативно-правові акти;

m_6 — ресурсні обмеження.

Множина виходів механізму розробки та реалізації соціальної політики задається таким математичним виразом:

$$OUTPUT = \{o_1, o_2, o_3, o_4, o_5, o_6, o_7, o_8\},$$

де o_1 — цілі соціального розвитку країни;

o_2 — завдання соціального розвитку країни;

o_3 — принципи реалізації соціальної політики держави;

o_4 — напрямки реалізації соціальної політики держави;

o_5 — прогнози економічного ефекту від реалізації соціальної політики держави;

o_6 — плани реалізації соціальної політики держави;

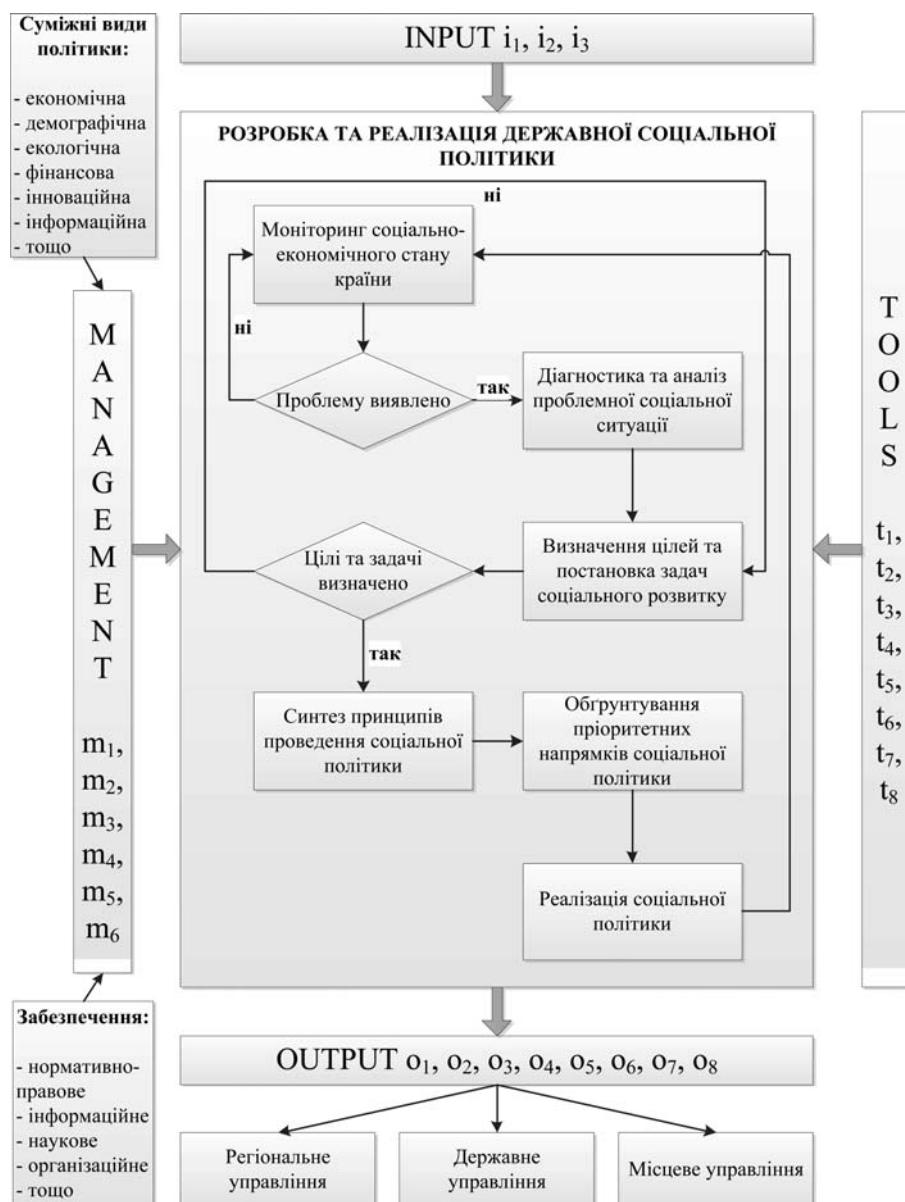

Рис. 1. Схема механізму розробки та реалізації державної соціальної політики

o_7 — соціальні програми;

o_8 — поточна соціальна стратегія.

Множина інструментів реалізації та виконавців механізму розробки і реалізації соціальної політики задається таким математичним виразом:

$$TOOLS = \{t_1, t_2, t_3, t_4, t_5, t_6, t_7, t_8\},$$

де t_1 — аналітична група;

t_2 — керівники розробки напрямів соціальної політики держави;

t_3 — Президент України;

t_4 — міністр із соціальної політики України;

t_5 — механізми оцінки ефективності соціальної політики держави;

t_6 — концепція розвитку соціальної політики держави;

t_7 — методи аналізу даних;

t_8 — методи прийняття рішень.

Процес розробки та реалізації соціальної політики складається з таких основних підпроцесів.

Аналіз та діагностика проблемної соціальної ситуації. На цьому етапі проводиться аналіз даних соціально-економічного становища держави, а також аналіз минулих соціальних стратегій з метою формування переліку поточних проблем та проектів різноманітних сценаріїв їхньої реалізації для підготовки пропозицій до проектів державних цільових, галузевих та регіональних програм, заходів у сфері соціального захисту населення тощо.

Визначення цілей та постановка завдань соціального розвитку. На цьому етапі проводиться визначення й обґрунтування пріоритетів соціального розвитку, цілей та завдань перспективної соціальної політики, що ґрунтується на результатах аналізу соціально-економічного стану держави.

Синтез принципів проведення соціальної політики. На цьому етапі здійснюється розробка

основних принципів проведення соціальної політики держави, що визначає подальші пріоритетні напрямки соціальної політики.

Синтез та обґрунтування пріоритетних напрямків проведення соціальної політики. На цьому етапі розробляються пріоритетні напрямки проведення соціальної політики, проводиться сценарний аналіз та прогнозування економічного ефекту, а також формується державна соціальна стратегія.

Реалізація соціальної політики. Основою цього етапу є забезпечення реалізації державної політики у сфері соціально-трудових відносин, оплати і належних умов праці, організація ефективного співробітництва місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з профспілками та їх об'єднаннями, організаціями роботодавців та їх об'єднаннями, організація соціального обслуговування населення, здійснення соціальної роботи та надання соціальних послуг шляхом розвитку спеціалізованих закладів та служб, які надають соціальні послуги.

Контроль за виконанням розробленої соціальної політики. На цьому етапі проводиться здійснення координації діяльності і контролю за виконанням структурними підрозділами соціального захисту населення завдань з питань реалізації державної соціальної політики у сфері соціального захисту населення, надання їм організаційно-методичної допомоги щодо правильності застосування законодавства у цій сфері.

Висновки. Таким чином, механізм розробки та реалізації державної соціальної політики дозволяє забезпечити підвищення ефективності й обґрунтованості проведення державної соціальної політики на всіх рівнях управління, зміцни-

ти соціально-економічний стан держави, а також зміцнити соціальне становище населення країни та, як наслідок, забезпечити економічну стабільність.

Література

1. Асжина М. А. Основы экономической теории / М. А. Асжина, Г. Г. Чибриков. — М. : Норма, 2006. — 344 с.
2. Чутчева О. Становление системы социальной защиты в Украине / О. Чутчева // Предпринимательство, хозяйство и право. — 2003. — № 2. — С. 48–52.
3. Игнатов В. Г. Экономика социальной сферы : учебное пособие / В. Г. Игнатов. — М. : Издательский центр «МарТ», 2005. — 528 с.
4. Социальная работа: теория и практика : учеб. пособие / отв. ред. д-р ист. наук, проф. Е. И. Холостова, д-р ист. наук А. С. Сорвина. — М. : ИНФРА-М, 2004. — 427 с.
5. Костина А. В. Тенденции развития информационного общества: анализ современных информационных и постиндустриальных концепций / А. В. Костина // Знание. Понимание. Умение. — 2009. — № 4. — С. 23–29.
6. Стюарт Т. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций. Новая постиндустриальная волна на западе / Т. Стюарт. — М. : Норма, 2007. — 377 с.
7. Департамент соціального захисту населення [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://donoda.gov.ua>.
8. Кульчицкий В. Новое в социальной защите / В. Кульчицкий // Справочник кадровика. — 2007. — № 3. — С. 86–87.